Maa- ja metsätalousministeriö
Jord- och skogsbruksministeriet
Ministry of Agriculture and Forestry

Maa- ja metsätalousministeriö
Neuvotteleva virkamies Jukka Virolainen

4.10.2022

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan maatalousjaoston asiantuntijakuuleminen 5.10.2022

Maa- ja metsätalousministeriön kirjallinen lausunto

Katsaus maataloustuotteiden maailmanmarkkinoihin ja Suomen peltokasvien satotilanteeseen

Yleistä maataloustuotemarkkinoilta

Maatalous- ja elintarviketuotantoon liittyvässä tilanteessa huomio on erityisesti kiinnittynyt tuotantopanosten korkeisiin hintoihin ja saatavuuteen, maataloustuotannon heikkoon kannattavuuteen, Ukrainan sotatilanteen vaikutuksiin maataloussektorilla sekä näiden eri tekijöiden vaikutukseen elintarvikkeiden tuotantoon, hintakehitykseen ja edelleen kuluttajahintoihin.

Kansainvälisen viljaneuvoston (IGC) julkaisema tuorein raportti syyskuulta arvioi vehnän maailman kokonaistuotannoksi tällä markkinointikaudella (heinäkuu 2022 - kesäkuu 2023) 792 milj. tn. Toteutuessaan se olisi ennätysluokkaa. Verrattuna kuukautta aiemmin tehtyyn arvioon, IGC kasvatti tuotantomäärää 14 milj. tn johtuen lähinnä suurentuneista satoarviosta vehnän päätuottajavaltioissa. IGC arvioi maailmalla vehnän kulutusmääräksi 785 milj. tn, joka on myös ennätystasoa. Viime kaudella vehnän kulutus oli 781 milj. tn. Kasvu kohdistuu elintarvikekäyttöön ja vastaavasti vehnän rehukäyttö alenee hieman. Kuluvan markkinointikauden 2022/23 vehnän loppuvarastoarvio on 286 milj. tn. Suuruudeltaan se olisi kolmea aiempaa markkinointikautta suurempi. Vehnän 8 suurimman viejän loppuvarastot arvioidaan olevan 70 milj. tn ja joka olisi samalla keskimääräistä suurempi. Viime kaudella loppuvarastojen suuruus oli 64 milj. tn.

Maissin osalta IGC arvioi tämän kauden kokonaistuotannoksi 1168 milj. tn, kun elokuussa tehty aiempi arvio oli 11 milj. tn suurempi. Viime kaudella maissisato oli reilut 4 % suurempi. IGC:n arviossa vähennys oli tehty pääosin EU:n heikenneiden satonäkymien vuoksi. Yhdysvaltojen tuotantoa on myös hieman alennettu ja se on näillä näkymin 354 milj. tn. Ukrainan tuotantoennuste on 29,2 milj. tn, kun viime vuonna se oli 42 milj. tn eli vähenemää olisi noin 31 %. Maissin kokonaiskulutus maailmalla arvioidaan tällä kaudella olevan 1191 milj. tn, kun viime kaudella se oli ennätykselliset 1213 milj. tn. Maissin loppuvarastojen suuruudeksi arvioidaan 262 milj. tn, kun viime kaudella se oli 283 milj. tn. Maissin neljän suurimman viejän varastot tämän markkinointikauden lopulla arvioidaan

olevan 50 milj. tn, joten ne pienenisivät 9,6 % viime kaudesta ja olisivat samalla noin 14 % alle viiden vuoden keskimääräisen varastotason.

Öljykasvien osalta IGC arvioi tälle markkinointikaudelle 2022/23 ennätystuotantoa soijalle, yhteensä 387 milj. tn, kun viime kaudella määrä oli 352 milj. tn. Tuotanto kasvaa Brasiliassa, Yhdysvalloissa ja Argentiinassa. Myös soijan kysyntä kasvaa maailmalla ja sen arvioidaan olevan 378 milj. tn eli noin 15 milj. tn viime kautta suurempi. Soijan kysyntä lisääntyy erityisesti Aasiassa. Markkinointikauden loppuvarastojen arvioidaan suurenevan 19 % viime kaudesta ja suuruudeltaan ne olisivat 53 milj. tn. Öljykasveista vastaavasti rapsin kokonaistuotanto on IGC:n arvion mukaan lähes 82,2 milj. tn eli kyseessä olisi noin 11 % suureneminen viime kauteen.

Laivarahtien kansainvälistä hintakehitystä kuvaava Baltic Dry Index (BDI) on kesän aikana ollut laskusuunnassa. Esimerkiksi syyskuun lopulla indeksin arvo oli 1813 pistettä, kun kesäkuun lopulla se oli 2331. Kehitystä selittää maailmantalouden heikentyneet näkymät ja osin laivarahtien hintojen kausivaihtelu. Hintatilanne on joka tapauksessa hyvä uutinen vilja- ja öljykasvien kaupankäynnille. Syyskuun aikana indeksin kehitys on ollut vahvistuva.

Venäjän sotilaallinen hyökkäys Ukrainaan häiritsee edelleen maatalousraaka-aineiden maailmanmarkkinoita joko suoraan tai välillisesti. Esimerkiksi viljojen ja öljykasvien maailmanmarkkinahinnat ovat, toukokuun ennätyksellisen hintahuipun jälkeen, alentuneet, mutta ovat edelleen normaalia selvästi korkeammalla tasolla. EU:ssa viljan markkinahintaa hyvin kuvaava leipävehnän vientihinta Ranskassa (fob Rouen) kohosi toukokuussa lähes 440 €/tn tasolle. Syyskuun lopulla hinta oli 340 - 350 €/tn. Vertailun vuoksi fob Rouen hinta oli viime vuoden syyskuussa 100 €/tn alemmalla tasolla. Kansainvälisissä raaka-ainepörsseissä viljan ja öljykasvien futuurihintojen kehitys on ollut välillä voimakkaasti heilahtelevaa. Syyskuun lopulla hintoja on vahvistanut Ukrainasta meriväyliä pitkin tapahtuvien viljakuljetusten jatkonäkymät ja ylipäätään Venäjän hyökkäyssodan käänteet.

Sen ohella, että maatalousraaka-aineiden hinnat ovat nousseet ennätystasolle, niiden kauppavirrat ovat sekoittuneet Mustanmeren alueen, pääosin Ukrainan, vientitoiminnan häiriinnyttyä. Voidaan arvioida, että epävakaa tilanne jatkuu kansainvälisillä vilja- ja öljykasvimarkkinoilla ainakin satokaudella 2022/23 ja heijastuu suoraan kotieläinsektorin toimintaan sekä ylipäätään elintarvikemarkkinoille. Esimerkiksi YK:n Elintarvike ja maatalousjärjestön (FAO) ylläpitämä maailman elintarvikehintaindeksi nousi maaliskuussa 2022 ennätystasolleen. Kesän aikana indeksin arvo on alentunut ja oli elokuussa 13,6 % maaliskuuta alemmalla tasolla. Indeksi on edelleen noin 8 % viime vuoden elokuun tasoa korkeammalla. Myös muiden raaka-aineiden ja tuotantopanosten, erityisesti polttoaineiden, maakaasun ja sähkön hinnat ovat jatkaneet vahvistumistaan tai niiden tarjonnassa on ollut häiriöitä. Euron arvo on kesän kuluessa alentunut ja syyskuun

jälkipuoliskolla se oli jo hieman alle Yhdysvaltain dollarin arvon. Valuuttakurssitilanne helpottaa EU:n vientitoimintaa, mutta toisaalta kohottaa maatalous- ja elintarvikesektorilla tuotavien tuotantopanosten hintaa. Nämä tekijät ylläpitävät osaltaan painetta elintarvikkeiden hintojen nousuun.

IGC:n syyskuussa julkaiseman arvion mukaan Ukrainan tämän vuoden viljan kokonaistuotanto (vehnä, maissi ja ohra) on noin 57 milj. tn, kun viime markkinointikaudella (2021/22) se oli 85 milj. tn. Ukrainan viljojen vientiarvio tälle markkinointikaudelle on lähes 32 milj. tn, kun viime kaudella vietiin reilu 48 milj. tn.

EU komissio jatkaa edelleen työtä toukokuussa avattujen, Ukrainasta EU jäsenvaltioiden kautta kulkevien, nk. solidaarisuuskaistojen toiminnan tehostamisessa. Laivaliikenne Ukrainan kolmesta merisatamasta on ollut lisääntymässä vaikkakin rahtikustannus näillä YK:n johdolla avatuilla laivaväylillä on edelleen korkea. Ukrainan ja Venäjän välisen sopimuksen mukaisesti laivaväylät ovat auki nykyisellään lokakuun loppuun ja vielä ei ole tietoa jatkosta, joten tilanne aiheuttaa epävarmuutta vilja- ja öljykasvimarkkinoilla. Komission mukaan viljaa vietiin elokuussa Ukrainasta sekä maitse, että meriväyliä pitkin yhteensä noin 4,3 milj. tn. Ukrainan viranomaiset arvioivat, että vientimäärä voisi kasvaa syyskuussa jopa 6 milj. tn tasolle. Logistiikkahaasteita riittää vielä myös solidaarisuuskaistoilla. Esimerkiksi viljojen vientierillä odotusajat ovat edelleen pitkiä ja ne nostavat kustannuksia.

Korkeat rahdit näkyvät Ukrainassa viljan tuottajahinnoissa ja ne ovat alentuneet niin, että myyntihinnat eivät kata tuotantokustannuksia. Komission mukaan hintatilanne johtaa siihen, että Ukrainan syyskylvöala voi olla ennakkoarvioita pienempi.

<u>Markkinatilanne EU:ssa</u>
EU komission alaisen tutkimuspalvelun (JRC) mukaan kesä ja elokuun aikavälillä keskilämpötilat olivat laitoksen ylläpitämän datasarjan, joka alkaa vuodesta 1991, korkeimmat lähes koko Euroopassa. Aikajaksolla on mitattu muutoinkin historiallisesti korkeita lämpötiloja erityisesti Portugalissa, Espanjassa, Ranskassa, Unkarissa, Romaniassa sekä paikoin myös Italiassa ja Saksassa. Aikavälillä on ollut ominaista myös pilvipeitteen vähyys ja suuret lämpötilan vaihtelut.

Sademäärät ovat olleet vähäisiä suuressa osassa Euroopan Keski- ja Eteläosia. Verrattuna pitkän aikavälin keskimääräiseen, sademäärät eivät ole yltäneet edes puoleen ajankohdan normaalista. Sateen puuttuminen ja korkeat lämpötilat ovat stressanneet kasvustoja. Komission mukaan Etelä- ja Keski-Euroopassa on peltokasvien satojen osalta erittäin huolestuttavia alueita ja se koskee lähinnä kevätkylvöisiä kasveja. Peltokasvien ohella myös laitumet ovat kärsineet helteisestä säästä. Liiallinen kuivuus tuo huolta myös EU:n vuoden 2023 satonäkymiin, kun syksyn säällä on merkittävä vaikutus kylvötöiden onnistumiseen syysviljoilla ja -öljykasveilla.

Komission syyskuun lopulla esittämä arvio EU:n tämän vuoden viljojen tuotantoennusteeksi on 271 milj. tonnia ja suuruudeltaan se olisi lähes 8 % viime vuotta ja 5 % viiden vuoden keskimääräistä pienempi. Komissio on alentanut kesän kuluessa satoennustetta kuukausittain. Eri viljojen välillä suurin sadonalennus ennusteessa on tehty maissille (-24 %). Vehnän ja ohran satomääräksi arvioidaan noin 1-2 % pienempää kuin viime vuonna. Kummankin viljan osalta komissio on suurentanut satoarviota verrattuna elokuun lopulla tehtyyn ennusteeseen. Huolimatta pienemmästä sadosta komissio arvioi, että EU vie viljaa 51 milj. tonnia ja joka olisi 6,1 % viime kauden vientiä suurempi. Toisaalta viljojen tuontimäärän arvioidaan samalla suurentuvan 28 milj. tonniin (+20 %) johtuen erityisesti alentuneesta maissisadosta.

Komissio arvioi öljykasvien osalta EU:n rapsisadoksi 19,3 milj.tn, eli viime vuodesta lähes +12 %. Kesän helteisestä ja vähäsateisuudesta johtuen auringonkukkasato on viime vuotta noin 1 % pienempiä. Soijasadon arvioidaan suurentuvan 1,5 % viime vuodesta. EU:n valkuaiskasvien kokonaissadoksi ennustetaan 3,51 milj.tn (+7,3 %).

Kotieläinsektorilla suurimmat huolet ovat olleet, jo viime vuodesta lähtien, sianlihantuotannossa. Sianlihan hintojen osalta viime keväänä alkanut vahvistuva kehitys on ollut edelleen positiivinen. Syyskuun lopulla (viikko 38) EU:n keskimääräinen teurashinta oli ennätyskorkea, lähes 214 €/100kg. Verrattuna viime vuoteen EU:n keskihinta on nyt hieman yli 50 % korkeammalla. Myös porsaiden hinta on viime vuotta korkeampi. Hintatilanteeseen liittyen komissio on huomauttanut, että kehitys ei mene nyt perinteisen kausivaihtelun mukaan, kun kesän jälkipuoliskolla hintakehitys ei ollut laskusuunnassa. Tilanteeseen vaikuttaa se, että teurassian tarjonta on vähentynyt ja toisaalta kysyntä, joka sinällään on normaalia vaatimattomammalla tasolla, on kuitenkin riittävän suurta pitämään yllä hintakehitystä. Komission näkemyksen mukaan yleinen taloustilanne ei jatkossa anna odotuksia enää suurille hinnan nousuille.

Sianlihan vientimäärä EU:sta aikavälillä tammi-heinäkuu on noin 23 %:a viime vuotta pienempää. Kiinan osalta vähenemää on lähes 60 % viime vuoteen. Vienti Kiinaan alkoi supistua viime vuoden kesällä ja komission mukaan nyt ollaan ennen vuotta 2018 olleissa vientimäärissä eli silloisessa tilanteessa, jolloin Kiinaan levisi afrikkalainen sikarutto.

Jäsenvaltioiden ja komission näkemysten mukaan edelleen korkeiden rehu- ja energiakustannusten vuoksi EU:n sianlihantuotannon kannattavuustilanteen ei arvioida kuitenkaan olennaisesti helpottavan. EU:ssa myös muiden kotieläintuotteiden hinnat ovat ennätystasolla, mutta nousseet tuotantokustannukset alentavat tuotannon määrää ja heikentävät kannattavuutta. Kotieläintuotteiden kuluttajahinnan kohoaminen vaikuttaa ennen pitkää niiden kysyntään. Pitkittynyt lintuinfluenssatilanne haittaa edelleen tuotantoa siipikarja- ja kananmunasektoreilla.

Sianlihasektorilla afrikkalaisen sikaruton esiintymät joissakin jäsenvaltioissa rajoittavat niiden vientitoimintaa kolmansiin maihin ja tilanne heijastuu osaltaan sisämarkkinoiden toimintaan.

Arvio Suomen satotilanteesta 2022

Viljakasvien kylvöalat eivät tänä vuonna, kevään ennakkoarvioista huolimatta, pienentyneet. Viljojen kokonaiskylvöala oli noin 959 200 hehtaaria ja verrattuna viime vuoteen ala pysyi lähes ennallaan (+0,9 %). Öljy- ja valkuaiskasveilla alat suurenivat verrattuna viime vuoteen. Rypsin ja rapsin kokonaisala on 42 800 hehtaaria (+20%) ja herneellä ala suureni peräti 32 500 hehtaariin (+40 %).

Peltokasvien (viljat, öljy- ja valkuaiskasvit) tämän vuoden sadon arvioidaan olevan keskimääräinen (Luonnonvarakeskus, 23.9). Viljoilla lähes 3,6 milj. tonnin sato on 37 % parempi verrattuna viime vuoden poikkeuksellisen heikkoon satoon. Suuruudeltaan se kattaa kotimaan kulutuksen ja samalla se antaa mahdollisuuden perinteiseen vientimäärään. Viime markkinointikauden heikko sato aiheutti myös kotimaan viljavarastojen pienenemisen sekä maatiloilla että teollisuudessa poikkeuksellisen alhaiselle tasolle. Tämän markkinointikauden satomäärä auttaa viljasektoria palauttamaan varastot takaisin perinteisemmälle tasolle. Öljykasveissa satoarvio on yhteensä 56 300 tonnia ja joka on noin 27 % viime vuotta suurempi. Valkuaiskasveista herneen sadon arvioidaan yli kaksinkertaistuvan viime vuodesta ja härkäpavulla sato olisi noin 70 % viime vuotta runsaampi. Suurin epävarmuus on perunasadon kohdalla, sillä syyskuun puolivälissä tehdyssä arviossa sadon arvioitiin vähenevä viime vuodesta noin prosentin, mutta tuolloin ei ollut vielä riittävää käsitystä sateiden vaikutuksesta perunan korjuuseen ja sen laatuun. Seuraava tarkempi satoarvio julkaistaan 24. marraskuuta, kun Luonnonvarakeskus julkaisee maatilojen kyselytutkimukseen perustuvan satotiedon.

Vilja- ja öljykasveilla sadonkorjuu alkoi elokuun puolivälissä ja oli loppusuoralla syyskuun jälkipuoliskolla kasvilajista ja alueesta riippuen. Ruokavirasto on arvioinut, että viljasato laadultaan yleisesti hyvä, hehtopainot ovat korkeita ja jyväkoko on hyvä. Elokuussa erityisesti Pohjanmaalla saadut runsaat sateet aiheuttivat alueellista huolta sadonkorjuun etenemisen ja sadon laadun suhteen varsinkin perunalla.

Tämän syksyn syyskylvöala on ensimmäisten epävirallisten arvioiden mukaan keskimääräisellä tasolla. Syyskylvöala on viime vuosina ollut vehnällä keskimäärin noin 36 000 hehtaaria ja rukiilla noin 26 000 hehtaaria.